

Toon Danhieux

Statskuppen 2009 i Honduras

Den 28 juni 2009 lyckades militären och yrkespolitiker i Honduras att baxa landet till världsnyheterens topp. De satte presidenten på ett flygplan till Costa Rica, endast iklädd pyjamas. Det var för att återställa ordningen och demokratin hette det. Ett nytt exempel således på varför vi en gång berikades med begreppet bananrepublik.

Högsta domstolen hade gett ordern, förklarade den nytillträdde tillfällige presidenten Roberto Micheletti. För den nu tvångsskjutsade — och tidigare demokratiskt valde — presidenten Manuel Zelaya ska ha våldfört sig på grundlagen. Han beskylldes för att ha föreslagit att befolkningen skulle få rösta vid valet i november om de ville ha en senare folkomröstning om att ändra grundlagen.

Ja — du har läst helt riktigt. För enligt kuppmaakarna är detta det officiella skälet till varför "demokratin måste återställas". Observera att Zelaya inte avsattes för att han med valet i november på ett lagvidrigt sätt ville förlänga sitt eget presidentskap, såsom den amerikanska TV-kanalen CNN påstod och som dess har återupprepats i oändlighet av alla nyhetsbyråer, massmedia och utrikeskorrespondenter plus att det beskrivs så på Internets Wikipedia.

Från valskådespel till en omfördelning

Den nu gällande grundlagen stipulerar att en sittande president inte kan återväljas för en omedelbar efterföljande period. Zelayas förslag gällde således endast om honduranerna vid valet i november, som gäller kommunerna, riksdagen och presidenten, även skulle rösta ja eller nej till att i framtiden ändra grundlagen. Ett ja hade således gett den kommande riksdagen rätt att överse grundlagen för att senare underställas en folkomröstning.

Kanske är dina ögonbryn fortfarande upphöjda av förvåning. Kan det nu vara sant att politikerna i Honduras agerar på detta sätt? Tja, förändringens vindar som drar i Sydamerika har även nått Honduras. Och politiker i Honduras är rädda, för de vet att de sitter löst sen den representativa demokratin infördes 1982. Den rädslan gäller politikerskrået i sin helhet. I Honduras har de val som hållits vart fjärde år hitintills i realiteten varit en jubelfest där än det ena, än det andra av de två partierna — *Partido Nacional de Honduras* kallat de blå och *Partido Liberal de Honduras* kallat de röda — skenbart tävlat om att (växelvis) sitta vid köttgrytorna.

De blå och de röda representerar omkring 20 procent av valmanskåren dvs den burgna borgerligheten. De blå är de gamla rika jordägarna och den exportinriktade agroindustrin. De röda samlar de nyrika som är industrialister och internationellt inriktade handelsmän. För dessa yrkespolitiker är politiken en inkomstkälla för dem själva, deras familjer och vänner och en garanti om att ostörda kunna öka sin rikedom eller att bli rika. De 70 procenten fattiga vilka också till stor del är läs- och skrivokunniga har samlats till valfesterna där de försetts med endera röda eller blå ballonger och bjudits på mat. Mellan valfesterna skulle de däremot inte förvänta sig att regeringen eller andra valda företrädare bekymrade sig så mycket över deras öde. De fick klara sig och sin familj mest de kunde.

Manuel Zelaya har varit en av de främsta exponenterna för dessa politiska shower. Han är en rik cowboy med flinka fingrar i skogs- och trävaruindustrin. Han har även varit en av de ivrigaste försvararna för frihandelsavtalet med USA. Men under sitt presidentskap kom han att göra en något säregen skiftning i sin allmänna hållning. Han tog plötsligt ett antal socialt

inriktade beslut såsom att höja den lagstadgade minimilönen med 60 procent, öka lönerna för personalen inom undervisningen, ge större officiella bidrag till fattigdomsbekämpning och miljövard. Till detta kom Honduras inträde i organisationen Alternativa Boliviana para las Américas (ALBA), som består av Venezuela, Bolivia, Nicaragua och initiativtagaren Kuba. Strax före kuppen hade också Ecuador blivit medlem.

Honduras höger och vänster utkristalliserar

Detta nya internationella samarbete har redan gett den vanlige honduranen ett antal fördelar. Via ALBA har bönderna fått bidrag för traktorer, den kubanska medicinska hjälpen har ökats, även som man fått hjälp för en alfabetiseringskampanj. ... Zelaya har också med kontakter till Petrocaribe — en sammanslutning av 19 länder i regionen — kunnat sänka bränslepriset för konsumenterna.

Även om facken, bonde- och folkrörelserna sagt ja till dessa beslut är det ett faktum att Zelaya inte har haft något stöd från en folkrörelse att tala om. Hans initiativ var i mycket personliga beslut och de folkrörelser som finns är efter år av undertryckande mycket uppsplittrade. Visserligen väckte hans initiativ förhoppningar att den representativa demokratin skulle komma att likna den i Venezuela. Och därmed i framtiden en demokrati för hela folket, dvs även för den fattiga majoriteten av Honduras 6 miljoner, att få ett inflytande på fördelningen av landets skatteinkomster.

Det är detta som är skräcken hos både de blå och de röda yrkespolitikerna liksom hos alla dem de betjänar eller i vars uppdrag de agerar. Att statsinkomsterna inte längre kom enbart dem till godo utan att de skulle fördelas bland landets mindre bemedlade och fattiga. Faran de såg var att privilegierna skulle inskränkas och att priset på arbete skulle komma att stiga i framtiden. Det juridiska etablissemanget — som har historiskt givna intima band med de blå — slog alarm såsom förväntat. Liksom den protestantiska och den katolska kyrkan. Kardinalen Oscar Andres Rodriguez uppmanade Zelaya att inte förorsaka några blodsutgjutelser, vilket betydde att han skulle hålla sig borta från Honduras. Kyrkofadern vet vad han talar om, han har i åratal erhållit 3 750 000 kr. per månad i lön ur statskassan.

Försöken att framställa statskuppen som ett försvar för grundlagen och demokratin har misslyckats. Men militären befinner sig på gatorna inte enbart i huvudstaten Tegucigalpa utan i hela Honduras. Den är dock en annan än tidigare. Officerskåren har de senaste åren splittrats upp i intressegrupper. Efter det att sandinisterna hade tämjts i grannlandet Nicaragua smalt de tidigare jättesummorna från USA betänkligt. Militären satsade då på att bygga upp egna handel- och industrikoncerner och de är således inte heller så begeistrade av Zelayas sociala åtgärder.

Vad som Zenaya inte själv kunde åstadkomma har nu hans efterträdare kuppledaren Micheletti gjort: enat folkrörelsen som kommit ut i stora skaror på gator och torg och inte lämnat kuppjuntan nån ro. Juntan har också öppnat för alla de undertryckningsmedel de känner till sen gammalt. De har fängslat hundraden, infört ett utgångs- och ett församlingsförbud som även gäller privata lägenheter, stängt radio- och TV-stationer, arresterat journalister, hotat den kubanska medicinpersonelen ... Och de har anställt Billy Fernando Joya som rådgivare åt ministrarna. "Billyboy" är en gammal bekanting för honduranerna. I slutet på 1970-talet ledde han dödsskvadronen Bataljon 3-16 som utförde tiotals politiska mord.

Honduras ett testfall för högerkrafterna

Generalstabschefen Romeo Vasquez Vélasquez, kuppens militära ledare är liksom alla höga officerare i Honduras en produkt av U.S. Army School of Americas. Det är ett institut som har förfärdigat hundratals sydamerikanska statskuppledare och torterare. Sålunda var den tidigare generalstabschefen general Gustavo Alvares Martinez så brutal att hans egna officerare såg till att han avsattes 1984.

Under 1970 och 1980-talen kallades Honduras inte för inte för USA:s hangarfartyg. Det var i Honduras som CIA tränade och höll kontratrupperna som terroriserade befolkningen i Nicaragua och dess sandinistiska regering. Det amerikanska lägret som fanns i Palmerola var en av de största läger som USA någonsin haft, varifrån man utförde aktioner i El Salvador, Guatemala och Nicaragua. USA har ännu idag ett läger med 600 man i Soto Cano och man håller årligen omkring 50 övningar med den honduranska armén.

Washington kom att fördöma kuppen, även om det skedde först efter att resten av världen hade gjort det. President Barak Obama avböjde dock att personligen träffa den avsatte Zelaya. Till slut bjöds han på kaffe hos utrikesministern Hillary Clinton. Hon vidarefordrade honom till Costa Ricas president Oscar Arias för "underhandlingar".

USA:s republikaner har i kongressen kritiserat den demokratiska presidenten Obama. De hävdar att han har lirat sig med Venezuelas president Hugo Chavez och Nicaraguas president Daniel Ortega som i republikanska ögon är kommunister. Demokraterna vidmakthåller sitt försvar av president Obamas fördömande av kuppen. Munhuggandet är kanske något mer än gläfs. Orsaken kan ligga i att högerkrafter i USA och i CIA är frustrerade över USA:s minskade inflytande på sin sydamerikanska bakgård och att man inte har kontroll över vad som sker. Eller så har man gett sitt ja till kuppen i Honduras — som sammanföll med Ecuadors inträde i ALBA — för att testa hur högerkrafterna i de andra ALBA-länderna skulle reagera. Men så sett har utfallet varit magert. Brevet som skulle bevisa missförhållanden och våldsamheter i president Zelayas residens visade sig vara förfalskat och anställningen av en okänd torterare har inte heller väckt reaktionärers blodlust. Men det betydelsefullaste i högerns misslyckande tills nu är att de trogna USA-vasallstaterna Guatemala och Colombia har fördömt kuppen och krävt att Zelaya återinsätts som Honduras president.

President Obama tar inte ställning för demokratin

USA:s ambassadör i Honduras Hugo Llorens har medgett att han sammanträffade med kuppledarna veckorna innan kuppen. Han hävdar att han då ska ha gått mot planerna. Men varför höll han då tyst, vilket kunde ha stoppat kuppen?

För det är inte endast militärt bistånd som ges Honduras. USAID den officiella amerikanska hjälporganisationen finansierar grupper som sägs tillhöra det civila samhället med 50 miljoner dollar årligen. Till detta kommer åtskilliga miljoner som den republikanska organisationen National Endowment for Democracy (NED) ger till grupper som exempelvis Peace and Democracy, som med stora åthävor har ställt sig till försvar för Micheletti & Komp. Det var också ingen mindre än den tidigare USA-presidentkandidaten John McCain som organiserade propagandaturén för en juntadelegation i USA.

Det har även spekulerats i att Honduraskuppen skulle ingå i ett Pentagonhökarnas anfall mot Obama. Målet vore att manövrera honom till en konflikt med regionens vänsterregeringar och därmed tillintetgöra hans närmanden till de progressiva regeringarna som Obama tillkännagav på FN-organet Organisation of American States (OAS) toppmöte i april.

Underhandlingarna i Costa Rica kommer troligtvis att leda till intet. Men om de hade gett ett resultat då hade det varit till nackdel för honduranerna. För Bloque Popular, den honduranska folkrörelsen, har med rätta hävdad att det inte kan underhandlas om att Zenaya kunde komma tillbaka. Det kan endast lösas med att Micheletti & Komp. tvingas dra sig tillbaka.

Eftersom Zelaya inte har något stöd bland militären är en motkupp föga trolig. Egentligen är det bara en kraft som kan tvinga Romeo Vásquez trupper att tåga tillbaka till kasernerna och det är USA. Men tills nu har Vita huset i Washington inte officiellt beskrivit det som skedde i Honduras som en statskupp. Gjorde man det då betydde det att krediter, finansiell hjälp, olje-transporter, militärt material, import ... omedelbart stoppades och juntan fick packa sina koffertar. Det bästa som de som solidariserar sig med Bloque Popular kan göra är att öka trycket på Vita huset direkt eller via EU om en fullständig bojkott av juntan.

Toon Danhieux.

Uitpers (Bryssel) nr 112 september 2009; Översättning Per-Erik Wentus.